

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ολοκλήρωση του τρίτου προγράμματος δημοσιονομικής προσαρμογής της ελληνικής οικονομίας (Μνημόνιο ΙΙΙ) τον Αύγουστο του 2018 σηματοδοτεί τη λήξη μίας μακράς περιόδου έντονης οικονομικής αβεβαιότητας και σημαντικών αλλαγών. Η προσαρμογή που προηγήθηκε σαφώς θα μπορούσε να είναι οικονομικά περισσότερο αποτελεσματική και κοινωνικά λιγότερο επώδυνη εάν τα διαδοχικά προγράμματα που εφαρμόστηκαν είχαν σχεδιαστεί ορθότερα και η προώθηση των μεταρρυθμίσεων γινόταν περισσότερο στοχευμένα. Κυρίως όμως, το υψηλό κόστος της προσαρμογής θα είχε αποφευχθεί εάν η διαρκής πολιτική αστάθεια δεν υπονόμειε τη μεταρρυθμιστική προσπάθεια των διαδοχικών κυβερνήσεων, με αποκορύφωμα την τραγική χρονική περίοδο που οδήγησε στο δημοψήφισμα του Ιουλίου 2015.

Στα προηγούμενα χρόνια η πρόοδος που επετεύχθη υπήρξε αναμφίβολα σημαντική. Η χώρα αντιμετώπισε το δημοσιονομικό εκτροχιασμό που πρακτικά την οδήγησε σε ελεγχόμενη χρεοκοπία, τιθασεύοντας τα δίδυμα ελλείμματά της (το δημοσιονομικό έλλειμμα και το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών). Εξορθολόγησε ορισμένες περιοχές και λειτουργίες του δημόσιου τομέα της και ενί-

σχυσε την οικονομική λογική στις αποφάσεις απέναντι στις κυρίαρχες πελατειακές πρακτικές του πολιτικού μας συστήματος. Ωστόσο το, εν πολλοίς, προβληματικό, ακολουθούμενο μοντέλο ανάπτυξης παρέμεινε ουσιαστικά αμετάβλητο.

Η πολύχρονη κρίση άφησε το βαρύ αποτύπωμά της στην οικονομία και την κοινωνία. Στην οικονομία, η πολύχρονη βαθιά ύφεση προκάλεσε την καταστροφή μεγάλου μέρους του παραγωγικού δυναμικού της. Στο κοινωνικό πεδίο, εκτίναξε τα απαράδεκτα υψηλά ποσοστά ανεργίας, εξώθησε εκατοντάδες χιλιάδες πολίτες στα όρια της φτώχειας και δημιούργησε νέα πιεστικά κοινωνικά ζητήματα, με κυριότερο το ζήτημα της παιδικής φτώχειας σε νοικοκυριά χωρίς κανέναν εργαζόμενο. Βασικές υπηρεσίες υποβαθμίστηκαν περαιτέρω (περίθαλψη, εκπαίδευση), οι οικονομικές και κοινωνικές ανισότητες εντάθηκαν και νέες διαιρετικές τομές ήρθαν να προστεθούν στις προϋπάρχουσες. Το συνολικό επίπεδο ευημερίας της χώρας υποχώρησε και η απόσταση που μας χωρίζει από τους ευρωπαϊούς εταίρους μας διευρύνθηκε.

Η συμφωνία του Eurogroup (22.6.2018) διασφάλισε τη μεσοπρόθεσμη βιωσιμότητα του ελληνικού δημόσιου χρέους (τουλάχιστον μέχρι το 2032) και διευκολύνει την επιστροφή στις διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές. Ταυτόχρονα όμως, το πλαίσιο της μετα-προγραμματικής εποπτείας φόρεσε στενό κοστούμι στην ελληνική οικονομία, περιορίζοντας σημαντικά τη δυνατότητα άσκησης

ανεξάρτητης δημοσιονομικής πολιτικής. Η υποχρέωση επίτευξης υψηλών πρωτογενών πλεονασμάτων σε ετήσια βάση (3,5% μέχρι και το 2022 και 2,2% του ΑΕΠ μεσοσταθμικά μέχρι το 2060) στερεί την οικονομία από τον απαραίτητο δημοσιονομικό χώρο και υποσκάπτει την αναπτυξιακή δυναμική της.

Στο νέο τοπίο που διαμορφώνεται, η επίτευξη υψηλών ρυθμών ανάπτυξης, διατηρήσιμων για πολλά συνεχόμενα έτη, αποτελεί μονόδρομο. Μόνο η ισχυρή ανάπτυξη της οικονομίας θα επουλώσει τις κοινωνικές πληγές που προκάλεσε η κρίση, θα αποκλιμακώσει το υψηλό δημόσιο χρέος και θα ενισχύσει τη σύγκλιση με τις ευημερούσες ευρωπαϊκές οικονομίες. Όμως, παρά τα βήματα προόδου που έγιναν στην προηγούμενη οκταετία, οι αναπτυξιακές επιδόσεις της οικονομίας συνεχίζουν επίμονα να μην ανταποκρίνονται στις προσδοκίες των πολιτών και τις εκτιμήσεις των αναλυτών. Η οικονομία παραμένει εγκλωβισμένη στην παγίδα της χαμηλής ανάπτυξης. Η εγχώρια κατανάλωση παραμένει στάσιμη, η αύξηση της απασχόλησης είναι περιορισμένη, το επενδυτικό κενό διατηρείται μεγάλο και η –επίσης περιορισμένη– αύξηση των εξαγωγών δεν επαρκεί ώστε να πυροδοτήσει τη ζητούμενη αναπτυξιακή δυναμική.

Σε αυτό το περιβάλλον, η δικαιολογημένη κόπωση των πολιτών και η διαρκής οικονομική ανασφάλεια μετατρέπονται σε προσωπική απογοήτευση, πολιτική απάθεια και οικονομική εσωστρέφεια. Ωστόσο, η σημερινή καχε-

ξία της εγχώριας οικονομίας σε καμία περίπτωση δεν αποτελεί την αναπότρεπτη μοίρα της χώρας μας. Τουναντίον, ένας νέος κύκλος οικονομικής ευημερίας βρίσκεται στον ορίζοντα μας. Αρκεί να αναζητήσουμε το μίτο της ανάπτυξης, εκείνο δηλαδή το (αόρατο) νήμα που θα μας βοηθήσει να προσανατολιστούμε με επιτυχία στο δαιδαλώδη λαβύρινθο των συνεχών οικονομικών γεγονότων και των διαδοχικών πολιτικών εξελίξεων.

Στις σελίδες που ακολουθούν επιχειρούμε να περιγράψουμε σε αδρές γραμμές τις οικονομικές και πολιτικές προϋποθέσεις μίας δυναμικής, δίκαιης και διατηρήσιμης ανάκαμψης της ελληνικής οικονομίας. Το κείμενο ωφελήθηκε από τις πάντοτε εύστοχες παρατηρήσεις του φίλου, ομότιμου καθηγητή του Πανεπιστημίου Αθηνών Πάνου Καζάκου καθώς επίσης και του φίλου καθηγητή στο Πανεπιστήμιο του Μιλάνου Μάνου Ματσαγγάνη, ο οποίος επιπρόσθετα συνεισέφερε τον πρόλογο του βιβλίου. Περιττεύει να διευκρινιστεί ότι, για όλες τις αστοχίες και παραλείψεις μοναδικός υπεύθυνος είναι ο γράφων.

Άλιμος, Μάρτιος 2019